1248
El *capcer*
(*ALDC*, VIII, 1743. El *capcer*)

El "flotador de suro o altre material, amb un pal amb una banderola, un fanal encès, una campaneta o un reflector de radar, que serveix, lligat al cap d'un ormeig, per a assenyalar on és calat aquest" (*DIEC*, s. v. *gall*) es realitza lèxicament d'acord amb aquestes motivacions:

1) 'extrem superior, cap': *capcer*, pron. [kəts'e], provinent de CAPĬTIARIUM (*DCVB*), der. de CAPUT 'cap' (var. *cap de la xarxa* 56), doc. en Figuera, 1840 ("*Catser*. Suro grôs posâd á xêrxa. [cast.] Boya"), per l'assimilació de [ps] > [ts], pròpia del bal., com *capsa* > *catsa*, etc.;

2) 'matèria': *suro* (< *sure* < *suu̯re* < SŪBER; cf. *PALDC*, V, mapa 611), amb *-o* < *-e* per assimilació a la *u* tònica, com *nostre* > *nostro*, *motle* > *motlo*, *motllo*, etc. (cf. Coromines, 1971: 179-209), amb el der. *surada*, *-ades* 69, 133, 184 format amb el suf. col·lectiu *-ada* (< -ATA) i la var. *suiro* 109, que ha de ser una modificació de l'oc. *siure* (on la U > *ü* > *i*); *pana* 154, 155, simplificació de *panna*, des de "massa compacta i plana d'alguna cosa. Ex: suro en *panna*" (*Aguiló*; Labèrnia, 1839), aplicat a l'ormeig ("*Pana*. Suros amuntonats i lligats, sense bandera" 155), amb el der. dim. *paneta* 147, *panissó* 47, amb el doble suf. *-issó* (< *-is* + dim. *-ó*), però també podria ser der. de *panís* 'blat de moro' per la cabellera de la panolla (però en aquesta àrea no es diu *panís* sinó *blat de moro*, cf. *PALDC*, IV, mapa 521); *carabasses* 155 (< preromà hispànic *CARAPACCIA, cf. *PALDC*, V, mapa 592), "suros amuntonats i lligats, sense bandera"; *boia* (*boia de suro* 174, *boia de palangre* 154), pres del cast. *boya* (← fr. *bouée*, doc. en Esteve *et al.*, 1803 i en Figuera, 1840: "Suro que se pôsa dins mar per señâl. [cast.] Boya"); *bornoi* 'enfilada de trossos circulars de suro; panna de suro' 163, der. de *born* 'buit', pels forats dels suros, mot potser d'origen preromà;

3) 'forma': *gall* (< GALLU), comparació amb la figura d'un gall, potser per la banderola ("suro amb bandera" 155; "amb bandereta dalt" 69); l'alg. *galetjant* 85 és un manlleu a l'it. *galleggiante*, que deu ser un der. de *gallo*; *bandereta* 36, dim. de *bandera* (der. del germ. gòtic BANDWO 'signe, estendard'), que es posa "de dia", i comparat amb un penell o un capçó de blat de moro; *netó* 73, comparació amb el dim. *anetó* 'cria de l'ànet' (< ANATE), cat. ant. i dial. que es va canviar en *ànec* per l'equivalència de -[*k*] = -[*t*] finals; *gorja* 147 (< fr. *gorge* < llat. vg. GŬRGA), potser per la seva forma circular;

4) 'soroll': *esquellinc* 36, der. dim. de *esquella* (< germ. gòtic *SKĬLLA), amb el suf. dim. *-ing*, d'efectes onomatopeics; usat "de nits" ("s'hi posa una banderola, un fanal o *una campana*", *Tresor*, s. v. *panna*);

5) 'senyal': *senyal* 17, 25, concreció semàntica del concepte genèric 'cosa posada en algun indret, que serveix per a fer-la conèixer', der. de SĬGNĀLE 'que serveix de signe' (< SĬGNA, pl. de SĬGNUM 'senyal'); *rastra* 188, *f.* de *rastre* 'petja' (< 'rossec' < 'rascle, rastell' < RASTRUM);

6) 'suspensió': *suspesa* 72, part. de SUSPENDERE 'penjar' ("suros per quan fa corrent").

Són mots en relació *calament* 'corda del capcer a l'ormeig' 70, *pedra* 154, *pedral* 154 ("per aguantar la pana").

El mot més específic és *capcer*, propi del bal.; els altres, *boia*, *suro*, *gall*, genèrics o resultat sovint d'una metàfora o metonímia, es troben esparsos pel domini lingüístic.

Són mots normatius *capcer*, *bornoi*, *gall*, *surada*, *boia*, des del DG_1, 1932; *suro*, des del $DIEC_1$, 1995.

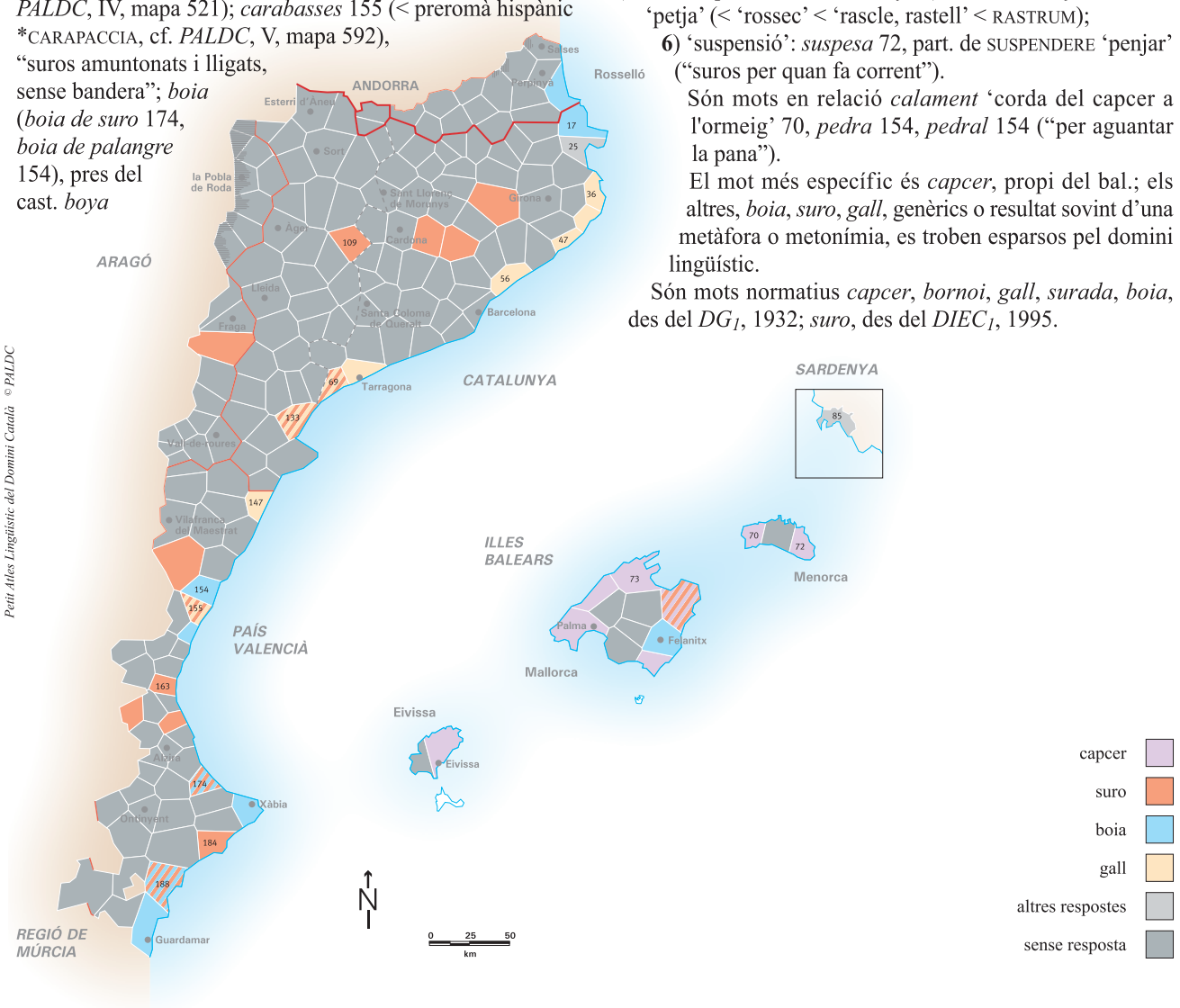

Petit Atlas Lingüístic del Domini Català © PALDC